

Sygn. akt II CSK 493/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 3 kwietnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa reprezentowanego
przez Nadleśniczego Nadleśnictwa K.
przeciwko E. Spółce Akcyjnej w P.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 3 kwietnia 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 7 maja 2008 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt. II, III i w tym zakresie sprawę
przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 7 maja 2008 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 24 stycznia 2008 r. w ten sposób, że oddalił powództwo Skarbu Państwa reprezentowanego przez Nadleśniczego Nadleśnictwa K., skierowane przeciwko „E.” S.A., o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z gruntów. U podłoża tego rozstrzygnięcia legł pogląd, że powód zawarł z poprzednikiem prawnym pozwanej „swoistą” umowę, której przedmiotem było bezterminowe, nie podlegające cofnięciu bez zgody uprawnionego, obciążenie nieruchomości prawem do zainstalowania i eksploatacji odpowiednich urządzeń, o jakich mowa w art. 49 k.c.

Skarga kasacyjna powoda – oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. – zawiera zarzut naruszenia art. 7 i 17 ust. 1 i 2 ustawy z 20 grudnia 1949 r. o państwowym gospodarstwie leśnym (Dz. U. Nr 63, poz. 494 ze zm., dalej: „ustawy p.g.l.”), art. 6 k.c., art. 352 § 2 k.c. w zw. z 224 § 2 k.c. i 225 k.c., a także art. 231, 232 k.p.c., i zmierza do uchylenia zaskarżonego wyroku oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zobowiązania polegające na trwałym ograniczeniu prawa właściciela do korzystania z gruntu wiążące każdorazowego nabywcę nieruchomości, którego źródłem jest umowa stron o charakterze cywilnoprawnym, to zobowiązania o charakterze obligacji realnej. Zobowiązania te mogą być ustanawiane tylko wówczas, gdy przewiduje je ustawa, ponieważ wyznaczają one jednocześnie obowiązki dla osób trzecich pozostających poza powołanym do życia stosunkiem prawnym. Treść wzajemnych uprawnień i obowiązków składających się na obligację realną musi być zatem określona w przepisie rangi ustawowej i w żadnym razie nie może być ustanowiona mocą woli stron, tj. w drodze umowy. Oznacza to, że niedopuszczalne jest konstruowanie zobowiązań formalnie o charakterze względnym (w istocie obligacji realnych), które swoją treścią odpowiadałyby ograniczonemu prawu rzeczowemu (służebności gruntowej)

i wiązały każdego właściciela gruntu obciążonego. Prowadziłoby to bowiem do obejścia zasady *numerus clausus* ograniczonych praw rzeczowych.

Przyjęta zatem przez Sąd Apelacyjny interpretacja woli stron domniemanej umowy prowadząca do wykreowania zobowiązania o charakterze obligacji realnej bez podstawy normatywnej (przepisu rangi ustawowej) narusza art. 60 k.c. oraz art. 65 § 2 k.c.

Poza tym, rację ma skarżący, że decyzje, z których pozwana wywodzi swe uprawnienie, nie odnosiły skutków w sferze prawa rzeczowego, gdyż były one rozstrzygnięciami organizacyjnymi dokonywanymi przez Państwo w stosunku do mienia państwowego. Wydane bowiem zostały w dacie obowiązywania zasady jednolitości własności państwowej. Zgodnie z art. 128 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lutego 1989r. własność ogólnonarodowa (państwowa) przysługiwała niepodzielnie Państwu, zaś w granicach swojej zdolności prawnej państwowe osoby prawne wykonywały w imieniu własnym względem zarządzanych przez siebie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. Wedle tej zasady państwo było jedynym właścicielem całego mienia państwowego i zachowywało w stosunku do tego mienia pełnię uprawnień właściciela, niezależnie od tego, w czym zarządzie mienie to się znajdowało. Skoro w dacie dopuszczenia do korzystania przedsiębiorstwo państwowe nie nabywało ograniczonego prawa rzeczowego, brak podstaw by przyjąć, iż prawo takie powstawało w przyszłości np. w wyniku zniesienia zasady jednolitej własności państwowej.

W konsekwencji uznać należy, iż dopuszczenie przedsiębiorstwa państwowego prowadzącego zakład energetyczny do korzystania z obszarów państwowego gospodarstwa leśnego do czasu zmiany art. 128 k.c. nie rodziło żadnych skutków na gruncie prawa rzeczowego, a w szczególności nie prowadziło do powstania służebności. Nie można przyjąć, że tego rodzaju decyzje prowadziły do trwałego ograniczenia uprawnień właścicielskich, nie jest bowiem możliwe ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego na rzecz jakiegoś podmiotu na prawie własności przysługującym temu podmiotowi. Taka sytuacja prowadziłaby do wygaśnięcia prawa w drodze konfuzji (por. art. 247

k.p.c). Skoro wskazane decyzje pod rządami zasady jednolitej własności państwowej nie mogły prowadzić do zmiany stosunków prawnorzeczowych, to najwcześniejszym momentem, w którym zmiana taka mogłaby mieć miejsce, był dzień zniesienia tej zasady, tj. 1 luty 1989 r. Z tych względów powołane przez Sąd Apelacyjny decyzje Ministra Leśnictwa wydawane na podstawie art. 7 oraz art. 17 ust. 1 i 2 ustawy p.g.l. nie prowadziły do trwałego ograniczenia uprawnień właścicielskich Skarbu Państwa, a tym samym nie pozbawiają go w chwili obecnej możliwości domagania się wynagrodzenia za korzystanie z gruntów.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w wyroku.